

ROZWALIĆ (36) *vb pf*

o jasne; w *imp* a *pochlone*, w pozostałych formach jasne.

inf rozwalić (6). ◇ *fut* 1 *sg* rozwałę (6). ◇ 3 *sg* rozwali (3). ◇ 2 *pl* rozwalcie (2). ◇ 3 *pl* rozwałą (1). ◇ *praet* 3 *sg m* rozwalił (7). ◇ 3 *pl subst* rozwały (1). ◇ *imp* 2 *sg* rozwål (1). ◇ 2 *pl* rozwålacie (3). ◇ *con* [3 *sg m* by rozwalił.] ◇ 3 *pl m pers* by rozwalili (1). ◇ *impers praet* rozwal(o)no (1). ◇ *part praet act* rozwaliwszy (4).

Sł stp notuje, *Cn s.v. rozcina* *co*, *Linde XVII – XVIII w.*

1. Rozbić (zwykle na kawałki) [*w tym: co* (33)] (34) : thedy kamień wielki z wierzchu kościoła Panny Marijey spadłszy, mało głowy księżęcia Henrika nierozwalił [*dirupit*]. *MiechGlab* 9; Gdzie ony gory ábo łkály co ie flagi morłkie rozwáliły. *RejZwierc* 87v; *WerGość* 260.

[*Przen*:

W przeciwstawieniu: »naprawiony ... rozwalić«: Bo/ by dobrze teraz była [*ojczyzna*] náprawiona: ínadź ínfzyby íą potym Alexánder rozwálił. *PlutBBud* G4v.]

a. O budowlach: zburzyć, zrujnować; *destruere, dissolvere PolAnt, Vulg; diruere PolAnt, Mącz; collabefacere Mącz; demoliri, praecipitare, solvere Vulg* (31) : Tedy Máchábeyczyk wezwawłszy ná pomoc wielkiego Księżęcia włłego światá/ który bes táránow y bes łtrzelby czáfu Iozue rozwálił Ierycho/ przypuścił mocno k łłturmowi *Leop 2.Mach* 12/15, 4.*Esdr* 15/42; rozwałże Ołtarz Bááłow który íełt oycá twego *BibRadz Iudic* 6/25, *Iudic* 6/31; *Mącz* 180c, 361d; *RejPos* 60, 61; Abowiem nie może być dom żaden thák pięknie fundowány/ álbo vpłtrzony/ áby s czásem fwym poczyrnieć prochem á páięczyną przypásć nie miał/ á więcby go íuz zárázem rozwálić álbo íię im obrzydzić? *RejZwierc* 172; *BudBib Ex* 19/21, 34/13, *Iudic* 8/9, *Is* 14/17, 1.*Mach* 9/54; mury tylko y ściány rozwálo no fundámentow nierużywłszy *CzechRozm* 166; *GostGospSieb* +3; *WujNT* 178 *marg*, 308 *marg*.

W przeciwstawieniach: »rozwalić ... (z)budować (*a.* zbudowany) (7), wystawić« (8): *BibRadz Mar* 14/58. Bo to łprofny gołpodarz czo łobie dom rozwáliwłszy inego łobie z nowu nie buduíe. *RejZwierc* 155v; *CzechEp* 182, 224; *LatHar* 709; Rozwalcie ten kościół/ á we trzech dniách wyłtáwię gi. *WujNT Ioann* 2/19, *Matth* 26/61, *Mar* 14/58.

Zwrot: »do gruntu rozwalić« (1): Zágubćie ten zły naród/ ogniem miáłto łpalćie/ A ich mury do gruntu łámego rozwalcie. *KochPs* 201.

Przen (4) : *Leop Eph* 2/14; Abowiem on íełt pokoiem náłzym; który oboie íednym wczynił/ y nieprzyzáń ktora byłá íáko przegrodzenie śródniey ściány/ rozwálił w ćiele swoim *WujNT Eph* 2/14; [*PiotrGonPonurz* M7].

W przeciwstawieniu: »(z)budować ... rozwalić« (2): Z których I.M. łłow/ káždy to obáczyć może/ íż co przod budował/ to zás włzytko rozwálił *CzechEp* 159, 40.

2. [*Síłq rozciágnąć na boki [co (żywotne)]*: Káلكas [...] Wyeprzá w pośrzodek przyniołł/ ktorego ná dwoie rołciąwłszy/ rozwálił [*aby wróżyć z wnętrzości*] *HistTroj* D5.

3. Wycieńczyć, osłabić [*kogo; bezpodmiotowo*]:

Szereg: »rozjąc albo rozwalić«: bo każ iedno chłopu tak schorzalému pracowác, wyźrżysz że mu w członki tak wnidzie, y żyły tak zálęże, iż go prawie zemdli, á iáko oni mówią, rozeymie álbo rozwáli *OczkoPrzymiot 37.*]

4. *W zwrocie:* »rozwalić brzuch« = *położyć się lub usiąść w pozycji pólleżącej (określenie lenistwa lub obżarstwa) [szyk zmienny] (2)* : Bo praca zówždy chce mieć przypádle pożytki/ Co ieft ná máley pieczy gdzye fą nówżem zbytki. Leży rozwáliwfy brzuch myfli álbo brząka/ Ledwe aż fie ieść záchce toż iáko wieprz krząka. *RejWiz 6v*; Pátrżayże też więc zálię oney ízpetney mocy/ Co mární brzuch rozwálił/ fiedzac ná pułnocy. *RejWiz 174v*.

Synonimy: 1. *poborzyć*; 3. *rozjąc*.

Formacje współrdzenne cf WALIĆ.

Cf ROZWALENIE, ROZWALONY

RS, ALKa